

Orgelbyggaren i Dannemora

På nyårsafton inträffade en olycka i Dannemora gruvor, varevid gruvarbetaren Alfred Blom förolyckades. En ovanlig människa gick därmed ur tiden. Vid sidan av sitt yrke har Blom ägnat sig åt en mindre vanlig hobby. I sitt lilla hus i byn Norrtorpen byggde Blom en fullständig kyrkorgel, som efter 20 års arbete stod färdig.

Det hör väl inte precis till vanligheterna att en gruvarbetare etablerar sig som kyrkorgelbyggare. I Dannemora fanns dock till helt nyligen en arbetare, till professionen gruvarbetare, som på sin fritid, egenhändigt och utan ritningar, tillverkat en stor, fin och välljudande kyrkorgel. Omkring 20 år tog det för Alfred Blom att få sin orgel färdig, en hobby som krävt inte bara ett gott handlag och inblick i musiken utan än mera ett oändligt tålamod och en energi långt utöver

det vanliga. Och resultatet skäms inte för sig. Orgeln har 14 stämmor med tillsammans 756 pipor, ifrån den minsta på 4 fot och blott några mm diameter till den största, en 16 fots täckt träpipa vägande 20 kg. Piporna, som äro utförda av zink- eller teniplåt eller utav trä, äro delade på två manualer med var sin luftlåda. Den främre skötes enligt ett pneumatiskt spelsystem medan den andra skötes genom mekanisk överföring. Luften kommer ifrån en elektrisk fläkt, går ned i ett magasin som byggts av trä och skinn på golvet och därifrån igenom en snillrikt konstruerad regulator som reglerar lufttillförseln till spelet. De två spelborden äro mycket fina i vackert polerad ask och alm, tangenterna i trä, överklädda med celluloid samt register med textbrickor ifrån Tyskland.

Det är synd bara att Blom gjorde själva orgelhuset så litet, det är bara lagom att orgeln får plats vilket gör att akustiken är i det närmaste obefintlig. Denna byggnad ser utvändigt ut som ett uthus vilket som helst, och den oinvidge kan inte tro att där innanför finns en kyrkorgel.

Och där inne gick Alfred Blom nästan varje dag och pysslade med sin kära orgel. Den behövde justeras lite här och lite där, någon gång hade rättorna varit framme och gnagt sönder något. Ibland satte han sig vid spelbordet och spelade en psalm. För orgelmusik tyckte han om i alla tider och efter många års arbete, slit och ekonomiska uppoffringar kunde han få sitt lystmäte på detta. Men glädjen för honom själv och för grannarna i den lilla byn Norrtorpen tog ett hastigt slut.

Hjo.

Alfred Blom vid sin orgel. Bilden tagen i december 1949 (ovan). De många hundra orgelpiporna (till höger) trängs i den lilla stugan som Blom byggt för att rymma verket. Vi se nedan hur oansenligt orgelhuset ter sig under gårdens björkar.

Sista försöket rädda unikt instrument

Gruvarbetaren byggde egen orgel

I Bryttbyn norr om Dannemora står en oansenlig lada. Byggnaden är nedgången, rödfärgen har flagnat, takplåtar har lossnat. I dess inre finns emellertid ett av Nordupplands märkligaste föremål: gruvarbetaren Alfred Bloms stora orgel, som han ägnade 20 år att bygga.

Orgeln har ett register om 14 stämmor med sammanlagt 756 pipor. Alfred Blom var en stor musikvän, passionerad älskare av orgelmusik. Han komkom i gruvan nyårsafton 1949. Omedelbart väcktes tanken att rädda orgeln. Dannemora kommun anslog pengar. Sedan har inget hänt, nu ska ett sista försök göras.

Man sätter ett sista hopp till kulturnämnd, länsantikvarie och Musikmuseets riksinventering.

Gjorde själv pipor

Orgeln är unik för att vara byggd av en lekman. Piporna är alla av zink, tennplåt eller av trä. Den största, en 16 fots täckt träipa väger bara den 20 kg. Det finns två luftlådor, en mekanisk och en med elektrisk fläkt. Orgeln har två spelbord, i polerad almed tangenter i trä, överklädda med celluloid. Många av piporna tillverkade Alfred Blom själv. En

Alfred Blom — gruvarbetaren som byggde orgeln.

del av dem lär komma från den äldre orgeln i Films kyrka som nedmonterades vid sekelskiftet.

En del material inköpte Blom från Tyskland. Det berättas i bygden att han kunde cykla till Uppsala för inköp till instrumentbygget.

Pengar anslogs

I orgelregistret finner man principal, flöjt, spetsflöjt, gedackt bland läppiporna och trumpet, oboe, engelskt horn och krumhorn bland tungpiporna. En del av pimpmaterialet är i dag förstört och bortfört. Väder och vind har härjat hus och orgel i tre årtionden sedan Alfred Bloms bortgång.

I början av 1950-talet anslog dåvarande Dannemora kommun pengar för orgelns upprustning. Handlingarna finns hos kommunkontoret i Östhammar, berättar förre kommunalrådet Elov Gille. Avsikten var att intresse-

rade skulle ta hand om saken. Sedan har inget skett.

Nu har Dannemora hembygdsförening visat intresse. Föreningens ordförande Thore Ljungberg gjorde tillsammans med Upplandsmuseet en yttre inspektion i vintras. Vid det tillfället fastslogs att äganderätten till orgelhuset skulle utredas.

Rivningshot?

Detta har nu skett. Ägare till Bloms torp är numera Stig Ceder från Uppsala. Han har torpet som fritidsviste och har rustat övriga byggnader. Vid köpet från gruvförvaltningen 1974 följde orgelhuset med. Några förbehåll finns inte i köpehandlingarna. Stig Ceder är inte främmande för att kulturinstanserna rustar orgeln.

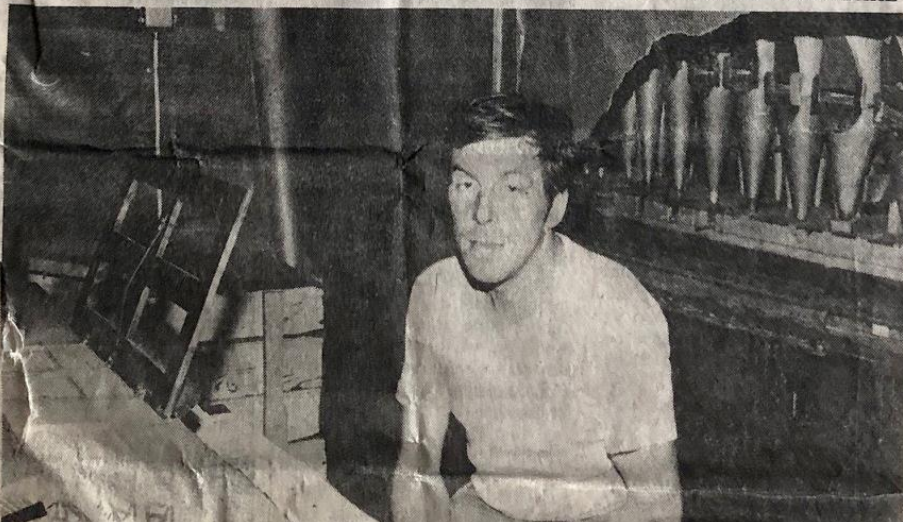
— Tidigare har det varit mycket spring här på tomten. Många intresserade har velat titta på orgeln. Samtidigt brådskar upp rustningen. Självt har jag inte råd att göra något åt orgeln. Händet inget kanske byggnadsnämnden ålägger mig att riva huset, säger Stig Ceder.

Sista hoppet

En aktionsgrupp har bildats tor att söka rädda Bloms orgel. Initiativet kommer från Curt Öster i Österbybruk.

— Bäst vore om orgeln rustades på platsen i samråd med ägaren, säger Curt Öster.

Nu kommer också Musikmuseets riksinventering att tillskrivas. Sedan är hoppet till Östhammars kulturnämnd och länsantikvarien. LENNART LILJENDAHL

ORGELHUSET I NORRTORPEN
=====

Gruvbyggaren och orgelbyggaren Alfred Blom omkom vid en olycka i Dannemora Gruvor natten till nyårsafton 1949.

1950: Vid auktionen efter Alfred Blom inropade Dannemora hembygdsförening hans kyrkorgel för 1.500 kr. Orgelhuset skänktes till hembygdsföreningen av stärbhusdelägarna. För inköpet sökte föreningen bidrag av Films kommun. I föreningens kassabok finns uppgift om att man fått 1.700 kr av kommunen. (20/6 1950). Föreningen tecknade brandförsäkring. (Se även bif.tidningsurklipp.)

1951-52: I orgelhuset vid Norrtorpen har hembygdsföreningen installerat ny el.belysning.

1954: Reparationer utförda av hembygdsföreningen i orgelhuset. Nytt lås. En minnestavla uppsattes vid sidan av huset.

1956-58: Nytt lås i orgelhuset. Till vaktmästare efter Forsling har utsetts Eriksson. Ett krav om ombyggnad av el.installationen föreligger från kraftverket. Årsmötet (8/7 1955) beslutar om bekostande av anläggningen.

När Dannemora Gruvor sålde bostadshuset med tomt till nuvarande ägare (uppgift om årtal saknas) gjordes inget undantag för orgelhuset.